

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема: „Прилагане политиките на Европейския съюз за ранно детско образование и грижа в България“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.4. Социални дейности

на Иванка Николова Шалапатова

Рецензент: доц. д-р Мая Любенова Чолакова

1. Кратки биографични данни за докторанта

Иванка Шалапатова е редовен докторант в докторска програма „Организация и управление на социалните дейности“ към ЮЗУ „Неофит Рилски“. Тя е завършила българска и английска филология. Професионалният ѝ опит е в сферата на неправителствения сектор на експертни и управленски позиции, като в продължение на дълги години и понастоящем тя е директор и изпълнителен директор на фондация „За нашите деца“. От професионалната ѝ кариера е видимо, че тя притежава както експертиза, така и устойчив интерес в областта на тематиката, свързана с ранната детска възраст, която е фокус и на дисертационния ю труд.

2. Актуалност и значимост на научноизследователския проблем

Без съмнение, въпросите за ранното детско развитие и предоставянето на образование и грижа в ранната детска възраст са сред приоритетните задачи, които всяка държава следва да решава с оглед не само възпроизводството на нацията, но и постигането на високо качество на развитие на човешкия капитал. Поставени в контекста на международните политики, тези задачи имат и наднационални измерения,

свързани с просперитета на обществото изобщо и в условията на глобализация. Фокусът върху ранната детска възраст и необходимостта от инвестиране в детето по време на най-сензитивния период в неговото развитие стъпва върху научните изследвания за динамиката на промените и значението им за бъдещата успешна и ефективна личностна, социална, професионална и пр. реализация на човека. Тъй като тези промени протичат най-естествено (и най-пълноценно) в семейна среда, ролята на родителите в осигуряването на оптимална грижа е неизбежна и безспорна. Чрез акцента върху участието на родителите в организирането и предоставянето на образование и грижи в универсалната публична услуга детска ясла дисертационният труд отговаря на една идентифицирана потребност, а именно потребността от интегриран подход и координирана визия за развитието на детето, и която най-оптимално се удовлетворява, когато полагащите грижи мислят и действат в синхрон и партньорство. В този смисъл темата е актуална и значима.

3. Преглед и анализ на дисертационния труд

Дисертационният труд има класическа структура, като се състои от увод, три глави – съответно, литературен обзор, методология и резултати и анализ, - препоръки, заключение, литература и приложения. По формални показатели той отговаря на изискванията за подобен вид научни разработки. Разположен е на общо 206 страници, съдържа списък от 199 литературни източника, в това число научни публикации, политически, стратегически, нормативни документи, сайтове и пр., като 68 от тях са на кирилица, а останалите на латиница. Всички те са използвани и цитирани в дисертацията по подходящ начин. Резултатите са онагледени в 3 таблици и 62 фигури (графики). Стилът на оформяне е прецизен, а текстът е представен по интелигентен и четивен начин.

В увода авторката мотивира избора на тема и въвежда в целта, предмета и обекта, методите на изследване. Става ясно, че акцентът на изследователските търсения е поставен върху изясняване на ролята и степента на участие на родителите в системата за образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ) през перспективата на европейските политики в тази област. В този смисъл, логично първата глава насочва анализа към политиките в сферата на ОГРДВ, като приоритетно място е отделено на научните основания за тези политики и по-специално на актуалната Концепция за ранното детско развитие, разработена от Центъра за детско развитие на Университета в Харвард, екологичната теория на Юри Бронфенбренер и други релевантни теории и концепции. Подчертава се, че прилагането на научно-базираните политики неизбежно минава през рамката на правата на детето. Става ясно, че значението на усилията, полагани в ранното детство по холистичен и комплексен начин, представляват всъщност инвестиция и в икономическия просперитет на обществата. Проблематизира се периода на ранното детство в различните периодизации на човешкото развитие и необходимостта от неговото уточняване както във времеви план, така и по отношение съдържанието на сходните понятия, в това число и в България. Разгледани са политиките на ЕС и Рамката за качество на образованието и грижите в ранната детска възраст в диапазона до 3 годишна възраст. Обективно са представени и резултати от изследвания, които демонстрират противоположни резултати по отношение необходимостта децата да бъдат „образовани“, и то в институционализирани форми в тази крехка и уязвима възраст. Поставен е акцент върху политиките и формите за участие на родителите в процеса на ОГРДВ на ниво ЕС и в отделни страни. На базата на задълбочения анализ в този етап на дисертационното изследване е съставена и лансирана и собствена концептуална рамка на факторите, оказващи влияние върху участието на родителите в образованието и грижата за деца до 3-годишна

възраст. Тази рамка представлява и основата, на която стъпва изработеният от авторката инструмент за изследване, реализирано на емпиричния етап от работата по дисертацията.

Посветената на методологията втора глава представя в детайли целта, задачите, методите, организацията на изследването, инструментариума, етапите, етичните правила и др. компоненти на емпиричното изследване. Формулирани са две хипотези, както следва: 1. Политиките за участие на родителите в образование и грижа за деца до 3-годишна възраст не се прилагат ефективно в България и 2. Участието на родителите в дейността на детските ясли в България не е достатъчно. Проучването се съсредоточава върху анализ на политиките за ОГРДВ в периода на членство на България в ЕС, участието на родителите и факторите, които влияят върху него, нагласите на професионалистите по отношение родителското участие, формите за взаимодействие с родителите. За целта се използва методика, обединяваща качествени и количествени методи и техники за набиране на емпирични данни. Избраната методика позволява комплексно и всестранно обхващане на проучвания феномен и интерпретирането му през различните перспективи. Както документалният анализ, така и анализът на резултатите от индивидуалните и груповите интервюта и анкетното проучване, е задълбочен, обективен, критичен, с детайлен поглед върху съществени характеристики и даващ възможност за всеобхватно разбиране на проучвания проблем. Това на свой ред води до формулирането на изводи, които подкрепят изследователските хипотези, и на тази база до оформянето на конкретни препоръки, които биха допринесли до повишаване на ефективността на политиките за ОГРДВ в ЕС на национално ниво и засилване партньорството между ангажираните страни в тази насока, в това число и формите за участие на родителите.

Дисертационният труд представлява добре замислено, старателно изпълнено и умело анализирано изследване с богат информативен характер относно прилагането на политиките на ЕС за ОГРДВ в България. Фокусът върху партньорството между родители и персонал на детски ясли и яслени групи към детски градини е оправдан от гледна точка на ключовото значение, което качеството на това сътрудничество има върху развитието на потенциала на всяко дете, в това число и за своевременното идентифициране на затруднения. Изследването обобщава и емпирично доказва често чисто декларативния характер на транспонираните политики в България и демонстрира нуждата от специфичен, мотивиран, еднозначен и напълно отдаден фокус върху въпрос, който би следвало да е приоритетен за страна, в която демографската картина се определя като катастрофална. От друга страна, изследването недвусмислено показва и полетата и дава насоки, в които следва да се инвестират усилия, за да се осигури така необходимия холистичен и интегриран подход към детето.

4. Приноси на дисертационния труд

Според мен, най-значимите постижения на дисертационното изследване с приносен характер могат да се обобщят по следния начин:

- Осъществено е комплексно, задълбочено и всеобхватно проучване на политиките на ЕС за ОГРДВ и тяхното прилагане в България.
- Разработена и апробирана е собствена концептуална рамка на факторите, които влияят на участието на родителите в образованието и грижата за деца до 3-годишна възраст.
- Установени са факторите, които влияят върху степента и качеството на родителското участие в обществените форми за ОГРДВ детски ясли и яслени групи към детски градини, и на тази база е мотивирана необходимостта от оптимизиране на формите на взаимодействие между родители и професионалисти.

- Научно аргументирани са препоръки и насоки за изработване на национална рамка за качество в ОГРДВ в съответствие с тази на ЕС

5. Автореферат

Авторефератът се състои от 51 страници, които коректно отразяват структурата и съдържанието на дисертационния труд.

6. Публикации по темата на дисертационния труд

Налице са данни за три самостоятелни публикации и седем участия в научни форуми, което напълно удовлетворява изискванията за допускане до публична защита на дисертационния труд.

7. Критични бележки и препоръки

Дисертационният труд е оптимизиран в съответствие с препоръките, отправени на етапа на вътрешната защита, което ми спестява критични бележки. Бих посъветвала докторантката да продължи с усилията за въвеждане на рамката за качество на ОГРДВ на национално ниво, още повече че професионалната ѝ позиция позволява това. Също така бих ѝ препоръчала да популяризира резултатите от собственото си проучване в подходящи издания с научна информация, включени в световната система за реферирание, индексирание и оценяване.

8. Заключение

На базата на горепосоченото, считам, че дисертационният труд на Иванка Шалапатова представлява едно завършено изследване с принос към теорията и практиката в областта на организацията и управлението на социалните дейности. Във връзка стова изразявам своята **положителна оценка** и предлагам на научното жури да присъди на Иванка Николова Шалапатова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.4. Социални дейности.

14.07.2020 г.

Рецензент:

м. Баба Цвета
Чолакова

доц. д-р Мая